

1. Pojam i nastanak laesio enormis u rimskom pravu

1.1. Period rimskog carstva i period nakon Justinijana

Laesio enormis prvobitno se javila u periodu careva Dioklecijana i Maksimijana, prva iz 285. a druga iz 293. godine, da bi poslije bila interpolirana u Justinijanovu Codexu. Laesio enormis (prekomjerno oštećenje, prikrti preko polovice) je omogućavalo prodavatelju da raskine kupoprodajni ugovor ako nije dobio ni polovicu vrijednosti zemljišta jer su se tada štitili interesi seljaka. Ugovor se mogao raskinuti ili bi kupac nadoplatio do prave vrijednosti (facultas alternativa).¹ Dakle prvobitno su se štitili interesi prodavca da bi se na kraju proširio i na kupca. Navedeni institut se nije uklapao u pravni okvir obzirom da se kupoprodaja nije raskidala zbog preniske cijene ukoliko ne predstoji dolus (prijevarena) ili vis (prinuda) odnosno metus (prijetnja). Naime kupoprodaja (emptio venditio) je konsenzualni, potpuno, dvostrano obvezujući kontrakt bonae fidei kojim se jedna strana (prodavatelj, venditor) obavezuje prepustiti drugoj strani (kupac, emptor) mirno uživanje neke stvari, a druga strana se obavezuje platiti kupovnu cijenu.² Dakle bitni elementi kupoprodaje su predmet, stvar (res) i cijena (pretium). Predmet obaveze su mogle biti stvari u prometu kao i kod budućih stvari, emptio rei sperate (kupnja stvari kojima se nadamo) i emptio spei (kupnja nade na dobitak) ili bezuvjetna kupnja. Međutim institut laesio enormis najčešće se odnosio na cijenu što će se u narednim izlaganjima mnogo pominjati. Naime cijena (pretium) je vrijednost stvari izražena u novcu (numerata pecunia). Cijena mora biti određena ili određiva (pretium certum), ozbiljno mišljena (pretium verum) te u vrijeme Dioklecijana cijena je morala biti i pravična (pretium iustum).³ Zbog toga su se javile brojne dileme i rasprave oko navedenog instituta počevši od glosatora pa do novijeg doba. U toku 3. stoljeća su interpolirane dvije kompilacije po Justinijanovim konstitucijama u doba Dioklecijana i Maksimilijana iz kraja 3 stoljeća. Kako je već navedeno u uvodnom dijelu institut prekomjernog oštećenja nije bio pristutan u onom očekivanom obimu jer se kupnja nije mogla raskidati samo zbog nesrazmjera cijene izuzetno ako se radi o dolus, vis ac metus. To je bio period kada se nije razlikovala kupoprodaja i

---

¹ Vidi: M. Horvat, A. Romac, V. Radovčić, M. Apostolova-Maršavelski, I. Jaramaz-Reskušić, M. Petrak, A. Samodlaka-Kotur, Hrestomatija rimskog prava – svezak I, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1998, str. 155.

² Vidi: M. Šarac, Z. Lučić, Rimsko privatno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2006, str. 241.

³ Ibidem.

trampa dok rimski pravници nisu uveli institut jednakih davanja. Međutim lezija je interpolirana po Justinijanovim kompilatorima te se iste nalaze se u Justinijanovom Codexu.⁴ Ove dvije interpolacije je dokazao Gradenwitz koji je naveo da završno izrekom *electione iam emptori praestita servanda* pokazao svoj raniji reskript iz 285. godine kojom je kupcu omogućena *electio*. To je navodilo na postojanje nekih ranijih reskripta cara Dioklecijana mada zvanično nije postojala. Pitanje vezano za institut *laesio enormis* dolazi iz perioda glosatora kao institut prikrate preko polovice (*ultra dimidium iusti pretii*) jer klasični rimski pravnici nisu poznavali institut prekomjerno oštećenje. Rimsko klasično pravo je dopuštalo da se kupovna cijena postiže prema trgovačkom umijeću a u cilju ostvarivanja što bolje zarade. Naime bila je dopuštena kod kupoprodaje i najma te da zbog toga kupovina nije bila ništava ni oboriva. Rimsko pravosuđe nije tretiralo subjektivni kriterij jer se kupoprodaja nije mogla pobijati zbog bitne zablude (*error in substantia*) koju kupnju čini ništavom ili je u ponašanju predležala prijavara (*dolus*) odnosno prinuda (*vis*) te je zadržan objektivni kriterij. Justinijanovi kompilatori su naprotiv mogli vrlo lako u Lex 8. interpolirati taj završni dodatak na koji se pozivaju u Lex 2.⁵ Da bi se izvorni Dioklecijanov tekst uskladio sa *laesio enormis* uvedena je riječ *paulo* (*paulo minoris pretio*) u Lex 8. te je ista riječ interpolirana i u konstitucije careva Gracijana, Valentijana i Teodozija u C. 4,44,15 (*paulo vilioris pretii*) u kojim se isto ne dozvoljava. Taj pojam se nalazi u klasičnim tekstovima i taj izraz nema veze sa prikratom ispod polovice. U originalnim konstitucijama izraz *iusta aestimatio* se ne spominje.⁶ Carevi poslije Justinijana nisu dozvoljavali raskid zbog preniske kupnje.⁷ Slično stajalište je zauzeo i car Konstantin u svojoj konstituciji iz 319 god. kao i kasniji carevi što je to vidljivo iz konstitucije careva Gracijana, Valentijana i Teodozija iz 383. godine. On je u svoje tri konstitucije interpolacijom uveo riječi *paulo* (*paulo vilioris pretii*) i prilagodio ovaj institut *laesio enormis*.⁸ Justinijanovi kompilatori su u vezi sa *laesio enormis* proveli niz

---

⁴ Vidi: M. Horvat, at al., str. 156.

⁵ „Prethodni Lex 8. nisi minus...datum est je interpoliran pa postoji slučaj da je za moliteljicu Aureliju Euodiju sasvim nepovoljan je njoj car odgovorio da ukoliko je iz prodanog zemljišta polučila nisku cijenu, kupnja se ne može pobijati ukoliko se ne bi dokazao i *dolus* i *metus* (po Dioklecijanu). Međutim se po završetku rješenje okreće u korist moliteljice dopuštajući joj raskid ako je kupovna ispod polovice *iustii pretii*, pozivajući se pri tom na Lex 2. Zbog toga je navedena odredba i u Lex 2. interpolirana.“ Vidi: M. Horvat, at. al., str. 157.

⁶ „U konstitucijama careva prije Justinijana govori se samo u nekoliko rijetkih mjesta o *iusta aestimatio* u vezi sa nadnicama, zakupninom i slično. Poslije toga se javljaju *iustum pretium* i *iusta aestimatio* u Justinijanovim kodifikacijama a u vezi sa uvođenjem novog instituta *laesio enormis*.“ Vidi: M. Horvat, at. al., str. 158.

⁷ „Dioklecijan navodi da prodavalac nastoji što skuplje prodati a kupac što jeftinije kupiti zato se zbog toga navedeno ne može razvrći niti se ispunjenje takve kupnje protivi institutu *bone fidei*.“ Vidi: M. Horvat, at. al., str. 158.

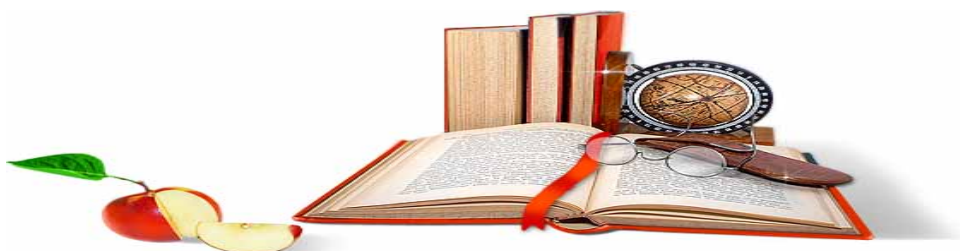
⁸ „Protiv tog vladajućeg mišljenja ustao je romanist Landucci tvrdeći slično kao i Thomasius da je već Dioklecijan uveo pravo raskida kupnje zbog *laesio enormis* pa su ga carevi vratili na klasičnu praksu a Justinijan je opet usvojio taj Dioklecijanov princip i ozakonio ga. Landuccijeva je teza odbačena.“ Vidi: M. Horvat, at. al., str. 159.

2.1.

**---- OSTATAK TEKSTA NIJE PRIKAZAN. CEO RAD MOŽETE
PREUZETI NA SAJTU WWW.MATURSKI.NET ----**

**[BESPLATNI GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI TEKST](http://WWW.SEMINARSKIRAD.ORG)
RAZMENA LINKOVA - RAZMENA RADOVA
RADOVI IZ SVIH OBLASTI, POWERPOINT PREZENTACIJE I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJALI.**

**WWW.SEMINARSKIRAD.ORG
WWW.MAGISTARSKI.COM
WWW.MATURSKIRADOVI.NET**

NA NAŠIM SAJTOVIMA MOŽETE PRONAĆI SVE, BILO DA JE TO [SEMINARSKI](#), [DIPLOMSKI](#) ILI [MATURSKI](#) RAD, POWERPOINT PREZENTACIJA I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJAL. ZA RAZLIKU OD OSTALIH MI VAM PRUŽAMO DA POGLEDATE SVAKI RAD, NJEGOV SADRŽAJ I PRVE TRI STRANE TAKO DA MOŽETE TAČNO DA ODABERETE ONO ŠTO VAM U POTPUNOSTI ODGOVARA. U BAZI SE NALAZE [GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RADOVI](#) KOJE MOŽETE SKINUTI I UZ NJIHOVU POMOĆ NAPRAVITI JEDINSTVEN I UNIKATAN RAD. AKO U [BAZI](#) NE NAĐETE RAD KOJI VAM JE POTREBAN, U SVAKOM MOMENTU MOŽETE NARUČITI DA VAM SE IZRADI NOVI, UNIKATAN SEMINARSKI ILI NEKI DRUGI RAD RAD NA LINKU [IZRADA RADOVA](#). PITANJA I ODGOVORE MOŽETE DOBITI NA NAŠEM [FORUMU](#) ILI NA

maturskiradovi.net@gmail.com

2.2.

2.3.